

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

21/5445-

6. januar 2022

Vedrørende Dokument 8:50 S (2021-2022) - Representantforslag om å sikre demokratisk forankring og kontroll av inngripende smittevernstiltak

Jeg viser brev av 20. desember 2021 fra helse- og omsorgskomiteen hvor det bes om min uttalelse til ovennevnte forslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein og Audun Lysbakken.

Stortingsrepresentantene fremmer følgende forslag:

- 1. Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget med forslag til midlertidige endringer i smittevernloven som sikrer at alle inngripende smitteverntiltak forankres i Stortinget, enten før de vedtas, eller umiddelbart etterpå dersom forankring på forhånd ikke er mulig på grunn av en akutt situasjon.*
- 2. Stortinget ber regjeringen sette ned et lovutvalg som skal gå gjennom eksisterende lovverk og rammeverk for bekjempelse av pandemier med særlig til hensyn til forholdsmessighet, smittevern og rettsikkerhet ved innføring av smitteverntiltak. Utvalget skal ha som mandat å se på hvordan regjeringen kan sikres nødvendige fullmakter, samtidig som det sikres en demokratisk kontroll og vurdering av tiltakenes karakter, rekkevidde og forholdsmessighet ved innføring. Utvalget skal gi anbefalinger til hvordan myndighetene kan legge til rette for offentlig og demokratisk forankring der berørte interesser blir hørt og involvert i utarbeidelse av restriksjoner, og gi bidrag til å generere ny kunnskap i krisesituasjoner.*

Svar:

Smittevernloven er en fullmakts- og beredskapslov. Loven gir lokale og sentrale myndigheter kompetanse til å iverksette nødvendige smitteverntiltak, og skal gi grunnlag for at lokale og sentrale helsemyndigheter kan håndtere utbruddssituasjoner som på forhånd er ukjent og

som man ikke kjenner hendelsesforløpet til. Smittevernloven er også en rettssikkerhetslov, noe som fremgår av formålsbestemmelsen. Det er hensynet til samfunnets interesser som må veies mot enkeltmenneskets personlige integritet og rettsvern.

Smittevernloven gir fullmakter til å iverksette inngripende smitteverntiltak raskt dersom det vurderes som nødvendig og forholdsmessig. Hensynet til å beskytte samfunnet og forebygge mot smitte begrunner de vide fullmaktene og inngripende tiltakene som loven åpner for. Loven krever at tiltakene ikke er mer inngripende og ikke varer lenger enn nødvendig. Den gir hjemmel for tiltak som er medisinskfaglig begrunnet, nødvendig og tjenlig etter en helhetlig vurdering. I valget mellom ulike tiltak, skal det minst inngripende tiltaket velges, det vil si at smittevernloven bygger på et prinsipp om minst mulig inngrep. Ved iverksettelse av smitteverntiltak skal det legges vekt på frivillig medvirkning fra den eller de tiltaket gjelder. Dette innebærer at tiltak som iverksettes for å håndtere utbrudd må tilpasses raskt i takt med utviklingen av smittesituasjonen og når ny kunnskap blir tilgjengelig.

Covid-19-pandemien har medført behov for iverksettelse av en rekke inngripende smitteverntiltak. Mange av tiltakene har blitt innført på kort varsel, og ofte uten at det på forhånd har vært anledning til å gjennomføre ordinær høring. Smitteverntiltak som innebærer ulike forbud og begrensninger reiser spørsmål om forholdet til flere grunnlovsbestemmelser og bestemmelser i den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK). Eksempelvis bestemmer Grunnloven § 102 første ledd første punktum og EMK artikkel 8 at enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv og sitt hjem. Videre bestemmer Grunnloven § 101 andre ledd og EMK artikkel 11 at alle kan møtes i fredelige forsamlinger. Smitteverntiltak som begrenser disse rettighetene må ha tilstrekkelig hjemmel i lov, ivareta et legitimt formål og være forholdsmessig. Hensynet til å beskytte liv og helse er blant de legitime formålene som angis i EMK artikkel 8 og 11. Ved iverksettelse av smitteverntiltak må det vurderes om disse kravene er oppfylt. Forholdsmessighetskravet innebærer at inngrepet ikke må gå lengre enn det som er nødvendig for å ivareta det legitime formålet som begrunner inngrepet. Det må derfor vurderes om formålet også kan oppnås ved tiltak som er mindre inngripende. Tiltaket må heller ikke gis lengre varighet enn nødvendig, og det må gjøres jevnlig vurderinger av behovet for å opprettholde det.

Gjennom vedtagelse av smittevernloven har Stortinget gitt regjeringen og departementet fullmakter til å iverksette denne type tiltak raskt dersom det vurderes som nødvendig. Pandemien som vi i snart to år har stått i, og særlig utviklingen den siste tiden med økt smitte av en ny virusvariant, har vist at det er helt nødvendig å kunne handle raskt. Her har smittevernloven etter min vurdering fungert godt og etter sin hensikt.

Jeg er opptatt av at tiltakene til enhver tid er forholdsmessige slik loven krever og at befolkningen har tillitt til det vi gjør. Det er viktig at regjeringen og departementet er åpen om de faglige og rettslige vurderinger som ligger til grunn for de tiltak som innføres, at vi informerer godt om tiltakene og at de justeres raskt dersom erfaring eller ny kunnskap tilsier at tiltakene ikke lenger er forholdsmessige. Jeg mener at vi ivaretar dette.

Jeg mener imidlertid at det vil være uheldig dersom Stortinget skal utøve en løpende rettslig kontroll av de smitteverntiltak som iverksettes for å håndtere pandemien. Innenfor de fullmakter som følger av smittevernloven skal regjeringen og departementet innføre tiltak raskt når det er nødvendig. Innenfor de tidsfrister som da er til rådighet vil det i mange tilfeller ikke være mulig å forankre innføring av tiltakene i Stortinget før disse innføres. På samme måte skal smitteverntiltak nedjusteres eller oppheves med en gang de ikke lenger er nødvendige eller forholdsmessige. Også dette vil i mange situasjoner være uforenlig med en forankring i Stortinget i forkant grunnet tidsaspektet.

En eventuell ordning som legger opp til en sontring mellom "inngripende smitteverntiltak" og andre smitteverntiltak, vil i praksis være komplisert og arbeidskrevende. Som redegjort for følger det av smittevernloven at strenge vilkår skal være oppfylt før det er adgang til å innføre tiltak med hjemmel i loven. Slik sett vil de fleste tiltak som innføres med hjemmel i loven kunne oppleves som inngripende, enten generelt eller spesielt for de som rammes direkte av tiltaket. Det å skulle sondre mellom "inngripende smitteverntiltak" eller andre smitteverntiltak hjemlet i smittevernloven vil dermed etter min mening ikke være hensiktsmessig og vil i praksis kunne innebære en løpende rettslig kontroll fra Stortingets side av alle smitteverntiltak som vurderes fastsatt med hjemmel i smittevernloven.

I tråd med ovenstående er det også vanskelig å se for seg hvordan lovfesting av en midlertidig ordning med etterkontroll av innførte smitteverntiltak skulle utformes. Det er som nevnt behov for rask innføring, justering og avvikling av tiltak basert på smittesituasjonen til enhver tid. Avgjørende for regjeringen og departementets vurdering av hvilke tiltak som til enhver tid skal gjelde, vil her særlig være faglige og rettslige vurderinger og tilrådinger fra Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet. Utgangspunktet for dokumenter som er innhentet fra underordnet organ er at det kan gjøres unntak fra innsyn dersom det nødvendig for å sikre forsvarlige interne beslutningsprosesser. Regjeringen mener at det er nødvendig å unnta vurderingene fra Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet som ligger til grunn for de nasjonale smitteverntiltakene inntil regjeringen har fattet en beslutning. Dette for å sikre en forsvarlig beslutningsprosess. Det går normalt noen få dager fra vurderingene foreligger til beslutning er fattet og kommunisert utad. Utgangspunktet er derfor at det faglige grunnlaget blir offentlig i forkant av at nasjonale vedtak og forskrifter med hjemmel i smittevernloven blir gjort kjent. Det faglige grunnlaget publiseres da slik at enhver kan gjøre seg kjent med grunnlaget for de beslutninger som regjeringen og departementet fatter. Dette vil også sikre at Stortinget kan utføre en løpende kontroll med tiltak som innføres.

I tillegg til ovenstående vil også innføring av en midlertidig ordning med løpende rettslig kontroll av de smitteverntiltak som er iverksatt eller som vurderes iverksatt, reise enkelte prinsipielle problemstillinger. Innføring av en slik ordning vil kunne oppfattes som en innsnevring av de fullmakter som Stortinget gjennom smittevernloven har lagt til regjering og departement. En slik innsnevring av fullmaktene bør ikke skje gjennom midlertidige lovendringer under en pågående pandemihåndtering. Beredskapslovgivningen bør i minst mulig grad endres mens vi fortsatt står midt i pandemien. Det vil kunne skape usikkerhet, og i

verste fall kunne påvirke vår evne til å håndtere pandemien. Etter min mening bør slike endringer heller vurderes i en mer helhetlig gjennomgang av relevant regelverk.

Når det gjelder representantenes andre forslag om at regjeringen skal sette ned et lovutvalg som skal gjennomgå eksisterende lovverk og rammeverk for bekjempelse av pandemier, er jeg enig i at de momenter eller problemstillinger som representantene her viser til vil være sentrale i en gjennomgang av relevant regelverk. Jeg viser også til at Koronakommisjonen på flere punkter har anbefalt endringer i både smittevernloven og helseberedskapsloven.

Regjeringen vil følge opp Koronakommisjonens anbefalinger, og ser også selv behov for en gjennomgang av gjeldende regelverk på en rekke punkter. I et slikt arbeid vil også de problemstillinger som representantene her tar opp naturlig måtte vurderes. Som allerede nevnt mener jeg imidlertid at det vil være mer hensiktsmessig å gjøre dette som del av en bred og helhetlig gjennomgang av relevant regelverk, fremfor å kun vurdere representantenes forslag separat. Jeg har ikke konkludert i spørsmålet om en slik regelverksgjennomgang skal skje ved nedsettelse av et lovutvalg eller på annen måte. Jeg vil på egnet måte komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt med redegjørelse for hvordan regjeringen og departementet vil gjennomføre en slik regelverksgjennomgang sett i lys av de erfaringer vi siden mars 2020 har høstet gjennom håndtering av covid-19-pandemien og sett i lys av Koronakommisjonens anbefalinger.

Med hilsen

Ingvild Kjerkol